07.02.25р. 35гр. укр. мова

Доброго дня! Тема уроку. Морфологічна помилка. Іменник. Рід іменників (складні випадки узгодження роду іменників типу кір, дріб, біль, нежить, пил, степ, ступінь, путь та ін. з іншими частинами мови). Паралельні родові форми іменника (зал – зала, птах – птаха, плацкарт – плацкарта тощо).

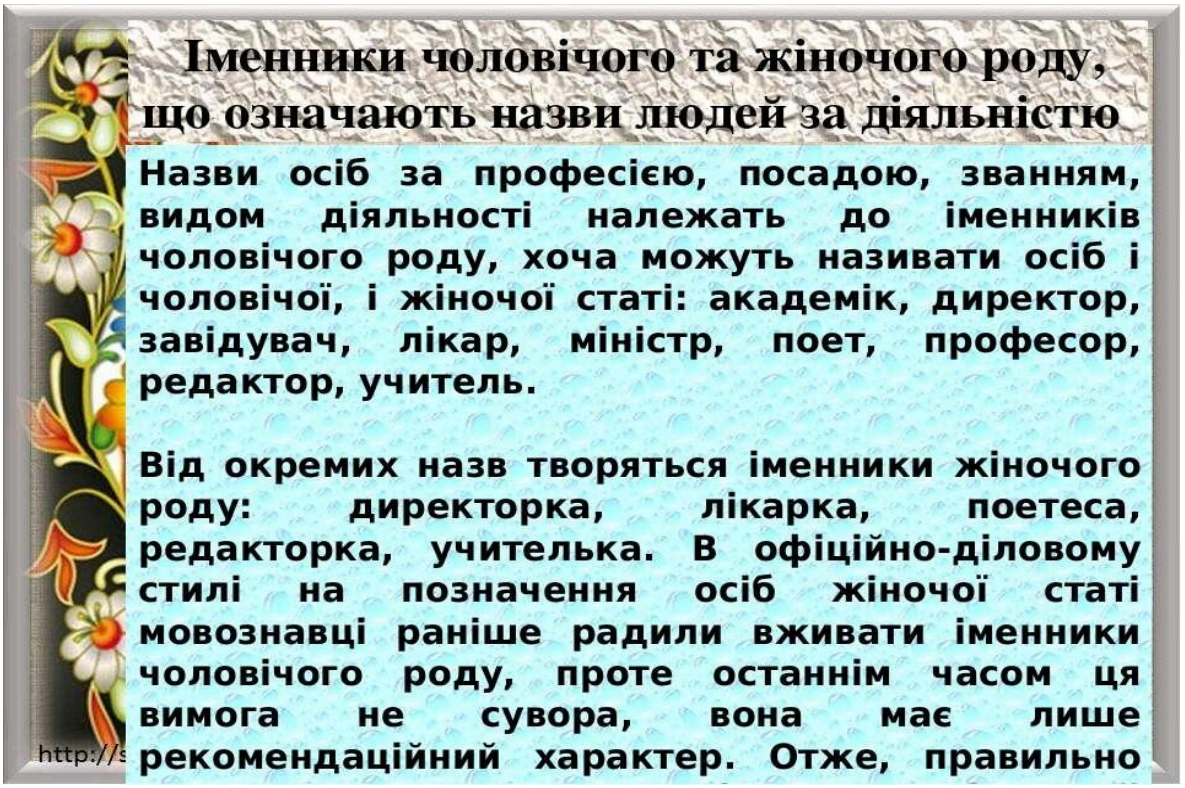
Увага! Виконані завдання надсилати за електронною адресою: moshev2020@icloud.com

Теоретична частина

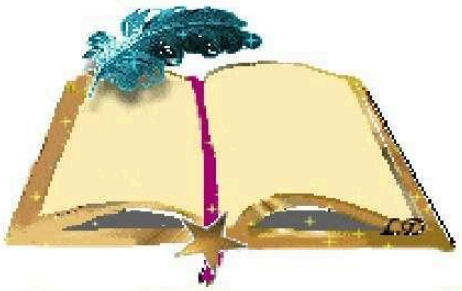
Завдання 1. *Перегляньте* відеофрагмент, який допоможе вам згадати правила написання іменників чоловічого та жіночого роду, що означають назви людей за діяльністю. Цей відеофрагмент підготував для вас автор підручника, за яким ми вивчаємо мову. **https://www.youtube.com/watch?v=dA1qkQ_F1k0&t=82s**

2. *Перегляньте* другий відеофрагмент, який допоможе вам розширити знання про правопис іменників.
https://www.youtube.com/watch?v=fevoybkSW88&t=2s

3. Іменники чол. та жін. роду, що означають назви людей за діяльністю.
https://www.youtube.com/watch?v=E_XhAYkwdl8

Прочитайте і поясніть значення вислову.
Знайдіть і виправте морфологічну помилку.
Чим вона зумовлена?
Найбільшу душевну біль нам приносять наші власні ілюзії, фантазії і мрії.

Дайте відповіді на питання?

✔ Якого роду іменники · *поет, директор, робітник*?

✔ Якого роду іменники · *листоноша, сирота, невдача*?

✔ Чи існують в українській мові іменники подвійного роду?

Іменники чоловічого та жіночого роду, що означають назви людей за діяльністю

Назви осіб за професією, посадою, званням, видом діяльності належать до іменників чоловічого роду, хоча можуть називати осіб і чоловічої, і жіночої статі: академік, директор, завідувач, лікар, міністр, поет, професор, редактор, учитель.

Від окремих назв творяться іменники жіночого роду: директорка, лікарка, поетеса, редакторка, учителька. В офіційно-діловому стилі на позначення осіб жіночої статі мовознавці раніше радили вживати іменники чоловічого роду, проте останнім часом ця вимога не сувора, вона має лише рекомендаційний характер. Отже, правильно

Щодо назв професій, посад і звань, що позначають осіб жіночої статі, є кілька рекомендацій. Текст набуває офіційного характеру, якщо слово, залежне від найменування посади, узгоджується з ним у формі чоловічого роду: *Головний лікар дозволив ... ; Черговий інженер завершив роботу ...* . Якщо в документі зазначено прізвище жінки, яка займає названу посаду, то підпорядковане дієслово узгоджується з прізвищем і вживається у формі жіночого роду: *Лікар О. Красовська дозволила ... ; Черговий інженер Сидорова завершила роботу ...* .

Нові слова *географиня, етнографиня, мовознавчиня* й под. утворено за моделлю із суфіксом ***-ин(я)***, як *кравчиня, графиня*. Оскільки вони ще не ввійшли до реєстру сучасних словників, їх можна вживати в розмовно-побутовому стилі, проте в офіційно-діловому краще використовувати іменники чоловічого роду на позначення осіб жіночої статі: *географ, етнограф, мовознавець.*

Відсутні відповідники жіночого роду в складних назвах посад: *старший бухгалтер, змінний майстер, заступник директора.*

Багато іменників не мають паралельних форм жіночого роду: *адвокат, інженер, кочегар, лор, менеджер, мер, міністр, посол.*

Як утворювати фемінітиви

Маскулінітив (слово чоловічого роду)	Фемінітив (слово жіночого роду)
більшість основ: *автор, депутат, дизайнер, директор, доцент, лідер, прем'єр, редактор, співак, студент, учитель, фігурист*	додаємо суфікс **-к-**: *авторка, депутатка, дизайнерка, директорка, доцентка, лідерка, прем'єрка, редакторка, співачка, студентка, учителька, фігуристка*
основа на **-ник** та **-ень**: *вершник, засновник, керівник, очільник, речник, рятувальник; учень*	додаємо суфікс **-иц-**: *вершниця, засновниця, керівниця, очільниця, речниця, рятувальниця; учениця; виконавиця, переможниця, підприємиця, посадовиця, службовиця*
основа **-ець**: *виконавець, переможець, підприємець, посадовець, службовець*	
основа на **-ець**: *виборець, плавець, фахівець*	додаємо суфікс **-ин-**: *виборчиня, плавчиня, фахівчиня; майстриня, філологиня; бойкиня, лемкиня*
основа на приголосний: *майстер, філолог; бойко, лемко*	
іншомовна основа: *барон, диякон, поет*	додаємо суфікс **-ес-**: *баронеса, дияконеса, поетеса*

Загалом, коли утворюємо фемінітиви, варто послуговуватись таким простим правилом:

- якщо можемо утворити слово за допомогою суфікса **-к-**, то утворюємо;
- якщо з **-к-** не вдається (наприклад, *фахівець, ворог, службовець*), тоді вдаємось до **-ин-** (*фахівчиня, ворогиня*) чи **-иц-** (*службовиця*).

Деякі суфікси можуть утворювати варіанти фемінітивів з однаковим лексичним значенням: *акторка* і *актриса*, *водійка* і *водійчиня*, *мовознавиця* і *мовознавчиня*.

Іменники спільного роду — це слова, які можуть називати осіб як чоловічої, так і жіночої статі (вони здебільшого характеризують певні якості особи): *нероба, рева, базіка, нікчема, жаднюга, ледащо, потвора* тощо (мають закінчення *-а*, рідше *-о*). У реченні узгоджуються з іншими частинами мови як у жіночому, так і в чоловічому роді: *нестерпна базіка — нестерпний базіка.*

Іменники подвійного роду утворені за допомогою суфіксів *-ище, -исько*. Зміна граматичного роду криється в системі мови і пов'язана з формою слова: закінчення *-е, -о* є виразниками віднесеності до середнього роду: іменники чол. і сер. роду (*хлопець — хлопчисько, вітер — вітрище, ніж —ножище, дуб — дубище*), жін. і сер. роду (*свекрушища / свекрушисько, ручище, дівчисько, бабище, бородище*).

Взаємодія форм чол. і сер, роду, а також жін. і сер. роду в назвах істот завершується, як правило, перевагою форм чол. і жін. родів. У назвах неістот домінує зворотній процес (*косище, ямище, головище*).
Назви осіб за професією, посадою, званням, видом діяльності належать до іменників чоловічого роду, хоча можуть називати осіб різних статей: *Молодий інженер розробив проект. Досвідчений лікар проконсультувала пацієнта*. Від окремих творяться назви осіб ж. р., але вони мають стилістичні обмеження (*учителька, директорка, майстриня, поетеса* і *поетка* тощо).

Чимало іменників чоловічого роду, які є назвами осіб за професією, не мають паралельних форм жіночого роду: адвокат, гід, маркетолог, менеджер, мер, муляр, міністр, нотаріус. Ці слова вживаються для позначення і чоловіків, і жінок.
Значна кількість назв осіб утворює паралельні форми чоловічого і жіночого роду: журналіст-журналістка, касир-касирка, кравець-кравчиня, лікар-лікарка, льотчик-льотчиця, офіціант-офіціантка, перекладач-перекладачка, продавець-продавщиця. Деякі назви жіночого роду із суфіксом *-к* (*а*) не відповідають нормі літературної мови: завучка, фізичка, математичка, керівничка, редакторка, дикторка. Вони належать до сфери розмовної мови.

http://slovesnik.ucoz.ua

ВИКОНАННЯ ЗАВДАНЬ ТВОРЧОГО ХАРАКТЕРУ НА ОСНОВІ ПОВТОРЕННЯ ВИВЧЕНОГО

Робота з теоретичним матеріалом підручника

Дослідження-узагальнення

► Прочитати текст. Визначити, що є новим у вживанні назв осіб за професією чоловічого та жіночого роду.

Чимало іменників чоловічого роду, які є назвами осіб за професією, не мають паралельних форм жіночого роду: адвокат, гід, маркетолог, менеджер, мер, муляр, міністр, нотаріус. Ці слова вживаються для позначення і чоловіків, і жінок.

Значна кількість назв осіб утворює паралельні форми чоловічого і жіночого роду: журналіст-журналістка, касир-касирка, кравець-кравчиня, лікар-лікарка, льотчик-льотчиця, офіціант-офіціантка, перекладач-перекладачка, продавець-продавщиця. Деякі назви жіночого роду із суфіксом *-к (а)* не відповідають нормі літературної мови: завучка, фізичка, математичка, керівничка, редакторка, дикторка. Вони належать до сфери розмовної мови.

► Від поданих слів утворіть назви професій

Журнал, вантаж, дресирувати, ткати, носити, бетон, механіка, наука, живопис, критика.

Творча робота

► Прочитати й запам’ятати іменники, які вживаються у двох родах. Із п’ятьма словами скласти речення ускладнені відокремленими членами.

Деякі іменники вживаються у двох родах. Правильно буде:

Абрикос і абрикоса	Лангуст і лангуста
Банкнот і банкнота	Манжет і манжета
Вольєр і вольєра	Мозоль і мозоля
Ворс і ворса	Мотузок і мотузка
Ґонт і ґонта	Оазис і оаза
Жираф і жирафа	Парасоль і парасоля
Желатин і желатина	Пелюсток і пелюстка
Зал і зала	Реприз і реприза
Кахель і кахля	Спазм і спазма
Клавіш і клавіша	Хлющ і хлюща

Комунікативний практикум

► До поданих іменників допишіть прізвища, імена та по батькові видатних людей (жінки або чоловіка). Як визначають рід таких іменників? Розкажіть про способи досягнення успіху на професійному шляху однієї з осіб.

Педагог, юрист, адвокат, медик, хірург, економіст, директор, бухгалтер, капітан.

ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

► Дотримуючись морфологічних норм, письмово побудуйте висловлення на тему: «Екологічні проб леми, над якими варто замислитися вже сьогодні».

- Розгадати запропоновані ребуси

Р
С Ж
Ю Р,

7
яр
Ц

4 = О
4 = А
А
1 = 0

Домашнє завдання

Складіть речення з поданими нижче словами на означення осіб чоловічої та жіночої статі. Поміркуйте, у яких функційних стилях перевага віддається іменникам чоловічого роду для називання цих професій, посад, учених звань тощо. Які форми жіночого роду можливі лише як розмовно-просторічні?

Академік, геолог, декан, директор, доктор, доцент, друкар, інженер, кандидат, керівник, коректор, машиніст, механік, муляр, нотаріус, організатор, психолог, професор, редактор, ректор, суддя, токар.

